

Scrie un eseu de 2 – 3 pagini, despre particularitățile de construcție a unui personaj dintr-un basm cult studiat. În realizarea eseului, vei avea în vedere următoarele repere:

- prezentarea a patru elemente ale textului narativ semnificative pentru realizarea personajului ales (de exemplu: *acțiune, conflict, relații spațiale și temporale, construcția subiectului, perspectivă narativă, modalități de caracterizare, modalități de caracterizare, limbaj* etc.);
- prezentarea statutului psihologic, moral etc. al personajului ales, prin raportare la conflictul / conflictele basmului cult studiat;
- relevarea principalei trăsături a personajului ales, ilustrată prin două episoade / secvențe narative / situații semnificative sau prin citate comentate;
- exprimarea unui punct de vedere argumentat despre modul în care se reflectă o idee sau tema basmului cult studiat în construcția personajului pentru care ai optat.

Ion Creangă, unul dintre scriitorii care s-au impus în literatura română prin originalitatea stilului, a lăsat posterității o operă variată, aducând în literatura cultă farmecul și spontaneitatea literaturii populare. **Povestea lui Harap-Alb**, considerată „sinteză a basmului românesc” (Nicolae Ciobanu), se dezvoltă pe un tipar narativ tradițional, particularizat prin intervențiile autorului cult, care supune materialul epic unui proces de transformare în funcție de propriile structuri mentale și de propriile concepții. **Tema** basmului menționat este reprezentată de confruntarea dintre bine și rău, pe parcursul căreia un erou se desăvârșește, aventurându-se în cucerirea lumii, pentru supunerea ei. **Conflictul**, dezvoltat pe schema tradițională, este mai complicat decât în cazul modelului popular, prin implicarea unor personaje complexe și prin dimensiunea psihologică.

Basmul cult aduce inovații structurii basmului popular și în privința **acțiunii**, prin multiplicarea numărului probelor la care este supus eroul și prin complicarea lor progresivă până la deznodământul tipic. **Personajul principal nu mai este investit cu calități excepționale, ca în basmul popular, nu mai are puteri neobișnuite, capacitatea de a se metamorfoza și are un caracter complex, reunind calități și defecte.** De aici, **autenticitatea umană pe care o dobândește eroul și care îi conferă un caracter aparte.** Deși aparține tipologiei **voinicului din poveste, căruia îi este caracteristic atributul invincibilității necondiționate, asigurată de miraculoasa lui putere, Harap-Alb este departe de tiparele convenționale.** Autorul îl construiește accentuându-i latura umană – **este șovăitor în fața deciziilor sau gata să se lase stăpânit de frică, naiv, copleșit de rolul pe care și l-a asumat. Se distinge printr-o calitate excepțională, care îl impune ca erou exemplar: bunătatea.** George Călinescu observă că eroul lui Creangă nu e mai viteaz decât alții, adică decât frații săi, și nici decât alți oameni de aceeași condiție. Compensându-i slăbiciunile firească umane, bunătatea și mila îi conferă lui Harap-Alb calitatea de arhimn (simbol) al binelui. Personajele auxiliare care i se alătură eroului, datorită acestei calități – Sfânta Dumnică, calul năzdrăvan, furnicile, albinele, giganții fabuloși – extind această calitate dominantă a eroului în sfera întregului univers.

Titlul neobișnuit al basmului evidențiază dubla personalitate a protagonistului, reprezentată printr-o identitate reală (de tânăr prinț) și una aparentă (de slugă a Spânului); totodată, acesta reflectă, prin contrastul cromatic „negru – alb”, armonizarea defectelor și a calităților umane, dintre care primele sunt necesare pentru a le verifica pe ultimele. Majoritatea eroilor acestui basm stăpânesc tehnica psihologică a disimulării, creându-și false identități, cu motivații distincte: bătrânul crai își ascunde calitatea părintească și socială în pielea unui urs, ca să poată verifica tenacitatea și responsabilitatea feciorilor săi. El dorește să se convingă care dintre aceștia întrunește calitățile necesare pentru a prelua conducerea împărăției fratelui său; Spânul obține, prin viclenie, falsa identitate a unui fecior de crai, prin intermediul căreia dorește să parvină social, căsătorindu-se cu o prințesă și devenind apoi el însuși împărat; Sfânta Dumnică se metamorfozează în cerșetoare ca să probeze cele două însușiri umane – esențiale în viziunea ei – ale tânărului erou, simțul creștin al milei și mărinimia față de bătrâni și sărmani. Spre deosebire de cei care își modifică identitatea benevol, protagonistul basmului cult va fi constrâns de jurământul depus în fața Spânului (pentru a-și salva viața) să accepte înfățișarea, vestimentația și atribuțiile unui servitor. Pe toată durata întâmplărilor, din momentul când îl cunoaște pe Spân și până când își va recăpăta adevărata condiție, eroul va fi obligat să lupte pentru a-și afirma drepturile și pentru a se regăsi. El se individualizează numai după întâlnirea cu Spânul, confruntarea cu personajul negativ formându-l ca om. Până atunci, neavând experiență, nu are nici identitate. Trăsăturile eroului se dezvoltă treptat, prin implicarea sa în acțiune. Este **caracterizat direct și indirect.** Caracterizarea directă este realizată din perspectiva naratorului, care îi apreciază o trăsătură morală – „boboc în felul său la trebi de aieste” - , și din perspectiva altor personaje – Sfânta Dumnică și Spânul, care au opinii divergente. Sfânta Dumnică îi apreciază bunătatea și cumințenia –

„Vedea-te-aș împărat, lumnate crăișor” - , în timp ce Spânul îl disprețuiește – „slugă vicleană ce-mi ești”. Caracterizarea indirectă este, însă, cea mai complexă modalitate de caracterizare.

Încă din prima parte a acțiunii, **mezinul se dovedește foarte sensibil la reproșurile tatălui**, dezamăgit de eșecurile celor doi fii mai mari. În timp ce băieții mai mari rămân indiferenți la reproșurile tatălui, mezinul plânge rușinat, „lovit în adâncul sufletului” de muștrările părintești. Reacția mezinului relevă o psihologie aparte – **se comportă omeneste cu bătrâna care era Sfânta Duminică**. Cu toată neîncrederea, îi dă mătușii un ban, de milă și, de aceea, are acces la un plan magic pe care frații mai mari îl ratează, prin atitudinea orgolioasă și disprețuitoare. Mezinul pleacă în cucerirea lumii având o triplă motivație: să se cunoască pe sine și realele lui posibilități, drumul către împărăția unchiului devenind o inițiere în revelarea propriei identități; să-și ia revanșa asupra fraților mai vârstnici, dintr-un simț firesc al competitivității între oameni; să aline deziluzia și amărăciunea părintească și să-i demonstreze craiului că neîncrederea inițială a fost neîntemeiată.

Naivitatea, una dintre trăsăturile morale definitorii pentru tânărul aflat la început de drum, este reliefată prin gestul de a-l accepta pe Spânul întâlnit în pădure drept însoțitor. Înșelat de aparențe, fiul craiului, „boboc în felul său la trebi de aieste”, face un pact cu diavolul care va conduce la pierderea condiției inițiale – de fiu al craiului și potențial moștenitor al Împăratului Verde – și la dobândirea unei condiții noi – de slugă a Spânului. Acest pact dobândește, în *Povestea lui Arap-Alb*, o semnificație aparte, pentru că, datorită robiei Spânului, eroul va conștientiza propriile slăbiciuni și va putea evolua. Așadar, principiul răului devine o parte complementară a dimensiunii umane a eroului, conceput ca o sumă de ezitări și de acte curajoase. Harap-Alb intră, în călătoria lui inițiativă, pe un tărâm necunoscut, de aceea este absolut necesar să-i înțeleagă semnificațiile, prin depășirea probelor.

Din momentul în care fiul craiului dobândește un nume, prin intervenția Spânului, încep muncile protagonistului, care sunt tot atâtea trepte de inițiere, de la vârsta naivității până la a doua naștere, ca stăpân al împărăției unchiului său. Probele pe care le parcurge sunt echivalente, în plan simbolic, cu maturizarea fizică, psihică și afectivă. **Ezitant și descurajat înaintea fiecărei probe, Harap-Alb dobândește, prin susținerea celorlalte personaje – calul, Sfânta Duminică, Gerilă, Setilă, Flămânzilă etc. – conștiința propriei valori umane:** „Fii încredințat că nu eu, ci puterea milosteniei și inima ta cea bună te ajută, Harap-Alb.” Ion Creangă a modificat radical personalitatea eroului, circumscris, în basmul tradițional, prozaismului faptei (un fel de Hercule autohtonizat), înzestrat, însă, cu harul milosteniei în basmul cult. **El este un tânăr harnic, omenos, îndatoritor, milostiv, virtuți consacrate în sistemul etic popular.** El își demonstrează altruismul, oferindu-și ajutorul dezinteresat chiar și celor mai umile viețuitoare (albinele, furnicile). **Portretul său se conturează treptat, în special prin mijloace indirecte de caracterizare, deoarece majoritatea trăsăturilor reies din fapte, acțiuni, limbaj.** Dacă **portretul fizic este aproape absent**, ca în cazul eroului tipic de basm, precizându-se doar calitatea de cel mai tânăr dintre fii, **portretul moral se definește treptat, prin însumarea trăsăturilor.** Experiența de viață se dobândește treptat, prin confruntarea cu forțele malefice mai mult sau mai puțin declarate (Spânul, Cerbul, Ursul, Împăratul Roș). Cucerirea unor spații din ce în ce mai largi – grădina Ursului, pădurea Cerbului, teritoriul peste care stăpânește Împăratul Roș – se asociază cu maturizarea progresivă a eroului, capabil să-și asume responsabilități din ce în ce mai mari. Investiția eroului ca împărat, după moartea simbolică și reînvierea cu ajutorul obiectelor magice, marchează cucerirea deplină a sinelui. Din eroul șovăielnic și temător, Harap-Alb devine omul matur, stăpân al propriului destin. Pe acest drum al cunoașterii de sine, al trecerii de la vârsta inocentă la maturitatea lămurită, personajul supranatural din basmele populare se umanizează treptat, ajungând să treacă din condiția de slugă în aceea de stăpân și descoperind necesitatea de a alterna, în viață, izbânda cu eșecul și de a cunoaște suferința umană: „Când vei ajunge și tu odată mare și tare, [...] vei crede celor asupriți și năcăjiți, pentru că știi acum ce e năcazul...” Moartea violentă este urmată de o renaștere spirituală, totul integrându-se într-un ritual care amintește de miturile originare. Renașterea lui Harap-Alb stă sub semnul iubirii: „Dormeai tu mult și bine, Harap-Alb de nu eram eu, zise fata împăratului Roș, sărutându-l cu drag și dându-i iar paloșul în stăpânire”. Spânul părăsește scena, îndeplinindu-și menirea: inițierea ia sfârșit, tânărul crăișor devine om întreg la fire. În cazul eroului propus de Ion Creangă, este evidentă descendența lui din lumea reală. Firescul existenței sale și al

dezvoltării personalității până la dobândirea investiției de împărat îl apropie pe eroul din basmul cult de modelul real uman, mai mult decât în cazul eroului din basmul popular.

Maturizat de experiențele dramatice, după ce învinge dificultăți care păreau insurmontabile, eroul primește investiția binemeritată de împărat. Cu alte cuvinte, depășește obstacolele inerente oricărui proces de maturizare. În ansamblul ei, *Povestea lui Harap-Alb* devine un „roman de formare” cu subiect fabulos, ilustrând, de fapt, povestea destinului uman. În acest sens, tema basmului lui Ion Creangă devine, mai mult decât confruntarea convențională dintre bine și rău din basmul popular, procesul de maturizare a unui erou care sintetizează toate trăsăturile omului universal.